

Sublimis cum sis, humili quod honore nitescis :
 Cumque polum subeas, quod humi te repere signas.
 Nam placet istud ei, ut nosti, vir splendide, Regi,
 Qui fore præhumilis pro te est dignatus in imis,
 Mortis ad usque genus quod erat super omnia pejus.
 Hoc velut ore facis, si corde patrare studebis
 Cunctarum vere virtutum stabis in arce.
 Nam facile est homini miserum se voce fateri,
 Seu simulator agit, sed corde tenere quod insit,
 Pauperis est, animo in supero regnantis Olympo.
 Illud enim reprobi faciunt persæpe gemendi.
 Hoc autem electi, nimirum ab origine mundi ;

• Ambro diabolus, ut qui homines deglutiat.

A I. Circo haud meritis, vere sed munere Patris.
 Felices, frater, felices, celse magister,
 Quos Pater in Christo delegit more benigno :
 Quorum nemo perit, quos sanguinis unda redemit.
 Agni cœlestis, qui vitam contulit illis.
 Felix agnorum fuerit qui extremus eorum,
 Nec leo, nec prædo, lupus, ac draco, latro, nec am-
 [bro •,
 Hinc rapiant quemquam, vel vi, vel fraudibus un-
 [quam.
 Omne quidem quod ei tribuit Pater, advenit illi b.

• Pauca deesse videntur.

ANNO DOMINI DCCCLXVIII.

LOTHARIUS.

LOTHARII EPISTOLÆ TRES.

EPISTOLA PRIMA.

AD NICOLAUM PAPAM •.

Conqueritur quod pontifex nimium de ipso ejus æmulis credat. Dolere se significat de Theutgaudi et Guntharii excommunicatione. Cæterum purgans se de omnibus, paratum se ostendit coram pontifice adversariorum calumnias refellere.

Domino vere beatissimo et sanctissimo totius sanctæ Dei Ecclesiæ summo pontifici et universali papæ NICOLAO, LOTHARIUS, divina præveniente clementia, rex, summæ felicitatis ac præsentis prosperitatis pacem et gloriam.

Postquam nobis divina dignatio sua gratuita clementia regni gubernacula commisit, more prædecessorum nostrorum Christianissimorum regum, semper et in omnibus sublimandam beati Petri apostolorum principis sedem, ut dignum est, reverenter dileximus, atque instanter, quantum in nobis est, illam exaltare parati sumus, deque vestro tanquam summo spiritualis Patris regimine semper salubria haurire cupientes, veritatis voce vobis dictum recolimus : *Petre, amas me? pasce oves meas (Joan. xi)*; et per prophetam : *Ego pascam oves meas, dicit Dominus Deus : quod perierat requiram, et quod abjectum fuerat reducam, et quod contractum erat alligabo, et quod infirmum consolidabo (Ezech. xxxiv)*. Admodum quippe desideramus citius vobis nostram exhibere præsentiam, ut illud veriori experientia implere possitis, quod idem propheta post pauca subintulit : *Et*

*B judicabo illas in judicio et justitia (Ibid.). Revera serenissimum ac devotissimum circa piam paternitatem vestram nostræ mentis affectum acriter obnubilat, quod æmulum nostrorum falsidicis vocibus nimium creduli, ultra quam nobis necesse esset, in nostra derogatione sanctissimi apostolatus vestri aures accommodatis. Præsertim cum nostra mansuetudo promptissima sit omni deroganti vera, et justa ratione resistere : quod et legati vestri, nuper in his partibus directi, vobis intimare poterant si vellent, quia nos data nostris accusatoribus firmitate aditum veniendi concessimus et rationabilem satisfactionem, tanquam in vestra patientia, ex vestro latere directis explere parati fuimus, nihil nostræ regie dignitati faventes, sed quasi unus ex vilioribus personis, sacerdotalibus monitis parentes. Hoc totum nostri æmuli sinistra interpretatione intelligentes, exarserunt in concupiscentia regni nobis divina dignatione jure hæreditario concessi : non attendentes Scripturam dicentem : *Domini est regnum, et cui-cunque voluerit dabit illud (Dan. iv)* : neque Apostolum dicentem : *Non est potestas nisi a Deo (Rom. xiii)*. Illius ergo victricis dextera pro nobis, uti credimus, pugnante, qui novit et diripientem, et eum qui diripitur, parvipendimus eorum fucatas similitates : solummodo ut vestri pontificatus anchora, in solidissimo sanctæ matris Ecclesiæ fundamento fixa, nobis similiter petentibus concedere dignetur quod in mandatis digito Dei scriptis legitur : *Juste judica proximo tuo (Lev. xix)*. Porro nos in ultimis pene*

• Apud Labbeum, Conciliorum tomo VIII. p. 500.

regni nostri unquam commorantes, et erga infestationem paganorum laboriosas excubias servantes, discurrentium relatione comperimus, Theutgaudum Trevirensis, et Guntharium Agrippinensem, a vestra auctoritate excommunicatos, atque oris proprii testimonio canonicè damnatos: quod nos non sine gravi mœrore haurientes, decrevimus longanimiter ac patienter ferre nuntiata, et ut olim in pluribus actum est, restitutionis spem habere, et pie refractis ac retractatis omnibus, locum rationabilis misericordiæ a vestra largitate præstolari. Interea accidit nobis nosse, quod Guntharius missarum solemnia antequam ad nos perveniret celebrare non metuit, et juxta præcedentem consuetudinem episcopale chrisma conficere, et Spiritum paraclætum tradere præsumpsit: quod nos satis ægre tulimus, et ut hoc non fieret, tanquam mortiferum venenum, modis omnibus abominamur. Illo autem ad nos veniente, ejus missam audire noluimus, nec in aliquo illi communicare ratum duximus, et juxta Veritatis vocem, quasi scandalizantem oculum, a nobis eruere maculam disponimus, quousque sanctissimi apostolatus vestri finitivam sententiam de illo rescire valeamus. Epistolam quoque a vestra sanctitate episcopis dioceseos directam illi transmisimus, ut ibidem canonicas atque apostolicas sanctiones liquido cognoscens, videat quid in posterum illi agendum sit. De cætero veraciter ac sinceriter vestra paternitas noverit, quod Theutgaudus simplièssimus atque innocentissimus vir, vestram humiliter ferens censuram, in nullo de sacro ministerio contingere præsumpsit, magis eligens dehonorationem præsentialiter in oculis hominum pati, quam per inobedientiam ab illius membris secerni, qui caput est humilium, suisque discipulis ait: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. xi)*. Ipse enim, qui superbis resistit, et gratiam præstat humilibus, poterit illum, si innocens est, de supernis misericorditer respicere. Enimvero legatis nostris Theutgaudo et Gunthario, nihil tale aliquid in sua legatione fari præcipimus, unde damnationis notam incurrerent. Sed nec de Ingeltrude uxore Bosonis aliquod præjudicium ferre debemus aut volumus: quam nos, comperto quod anathematis vinculo esset innodata, Gunthario, quia tunc in sua parochia erat, commendavimus, monentes, ut de illa suum ministerium faceret, imo illam ex omnibus regni nostri finibus eliminandam censuimus. Legati enim vestri illam postmodum requirentes, atque in medio statuentes, nos ignoramus quem finem causæ ipsius intulerint. Episcopi vero dioceseos Trevirensis metropolis, et Agrippinæ Coloniae, nec complices damnatorum, nec fautores vitiorum, nec in aliquo apostolicorum decretorum contemptores, vel canonicorum dogmatum violatores esse probabuntur, sed sanæ atque catholicæ fidei ac veri Dei cultores. Igitur propter Deum, sanctam et individua

A Trinitatem, humiliter petimus, ut facile criminosos ad causationem nostram nullatenus admittatis: neque ut Apostolus docet, omni spiritui credatis, sed probate si ex Deo sit (*I Joan. iv*): quia parati sumus, si ratio dictaverit, per nosmetipsos polire, quod æmulorum invidia fingit aliena. Omnipotens Deus sanctissimum præsulatus vestri apicem æquitalis lance moderatum diu incolumem custodiat. Amen.

EPISTOLA I.

AD EUMDEM *.

Ut excommunicationem ob consortium cum Wuldrada comminatam effugiat, suum ad Nicolaum Romam adventum nuntiat, et ut eum spe bona ludificet episcoporum ad eundem legationem decernit, et auxilium contra Saracenos, si opus sit, ei pollicetur.

Domino vere sanctissimo ac beatissimo, totiusque Dei Ecclesiæ roseo pii Regis Christi sanguine acquisitæ summo pontifici et universali papæ NICOLAO, LOTHARIUS, divina propitiante clementia rex ac devotissimus filius vester, sempiternam cum gaudio, prosperitatis, et felicitatis gloriam, fideleque servitium.

Rex regum et princeps pastorum Christus, qui sacerdotalem, et regiam dignitatem in ministerio nostro redemptionis in seipso univit, quique sui ovilis curam beato Petro apostolorum principi tuendam commisit, ille nos salubribus edictis insituit, ut apostolatus vestri sacratissimum apicem divinitus in fundamento Ecclesiæ sublimatum fideliter diligamus, et humiliter veneremur. Hinc est, quod nostræ mansuetudinis affectus, circa vestram celsitudinem veræ charitatis igne inflammatur, et a multis jam retro diebus, nos ad vestram præsentiam desiderabiliter invitare non cessat. Quapropter hos vestræ eminentissimæ paternitati direximus apices, ut de vestra optabili sospitate celerius rescire possimus, quæ omnium gemmarum nitore pretiosior, omni thesauro charior nostro amplexatur in corpore. Et quia nos hoc idem de vestra sanitate incunctanter credimus, satius vobis intimandum decrevimus, quod divina opitulante clementia, nostra mansuetudo optime viget, fideliumque nostrorum generalitas in necessariis reipublicæ negotiis, opitulante Christo, salubribus proficit incrementis, imo prosperitatis successum ab ipso honorum omnium largitore profuturum humiliter ac fideliter præstolamur. Regnum quoque nobis divina pietate commissum ab omni paganorum infestatione, aliorumque inimicorum deprædatione, dextera omnipotentis Dei pro nobis pugnante, et auxiliantibus meritis beati Petri apostoli, vestrisque precibus almifluis suffragantibus, hactenus cum omni integritate tutum manere cognoscite.

Porro vestræ sanctitatis noverit pia paternitas, quod isto tempore ferventissimum desiderium habemus causa orationis apostolorum limina visitare,

* Apud Baronium ad annum 867, ex codice Trevirensi.

vestramque diu desideratam faciem cernere, et sacra A
dulciter amplexari vestigia; et jam secundo, ac ter-
tio nostri itineris apparatus sub certa deliberatione
repetitum habemus, quod in voto manet implere
desiderantes. Verum si aliqua, quod absit, periculo-
sorum temporum varietas votum nostrum interce-
perit, legatos nostros Gutfridum [Luitfridum] dile-
ctissimum avunculum nostrum, et Waltarium fidelem
nostrum, necnon et Theutgaudum venerabilem ar-
chiepiscopum, atque Attonem [Hattonem, *puta Viri-
dunensis Ecclesie*] coepiscopum ad vestram præsen-
tiam destinare proeurabimus, ut per illos liquido
cognoscat vestra celsitudo, quam fideles vobis per
omnia existimus, nos et fideles nostri, et quam fide-
liter vestris salubribus consiliis, et spiritualibus
monitis parere desideramus. Revera sicut spiritalis B
ac devotissimus filius reverentissimo patri, atque
universali papæ, debet, quippe nos et venerabiles
episcopi atque fideles nostri, si non corpore, corde
tamen ad vestra sacra vestigia provoluti, humiliter
petimus, ut si aliquis inimicorum nostrorum ex
nostra parte, quiddam sinistrum mendoso falsitatis
elogio vestris sanctissimis auribus significare præ-
sumpserit, quasi serpentinum virus, apostolica abo-
minetur auctoritas. Et quidem nostri episcopi veri-
tatis discipuli, magistri erroris esse non possunt, qui
orthodoxi patris catholicæ et apostolicæ fidei veri
probabuntur esse cultores.

Inter ista vero ratum esse duximus inserendum,
quod si aliqua incursio paganorum fines beati Petri
vobis cœlitus commissos adire tentaverit, aut forte C
terminos augustissimi imperatoris atque amantissimi
germani nostri Ludovici, prout nuperrima atque
infausta relatione comperimus, irrumpere præsum-
pserit, illud nobis absque ulla dilatione ocus signi-
ficari deposcimus; quia quolibet postposito rerum
temporalium damno, atque parvipenso perituri discrimine
regni pro amore, et timore Dei, et beatorum
apostolorum, sanctorumque omnium reverentia, si-
mulque vestra sanctissima paternitate, quam præ
omnibus mortalibus diligere, ac venerari decrevimus,
nos ac fideles nostros morti, ac periculo tradere
parati sumus, scientes esse scriptum: Timere non
debemus mortem, quæ sine dubio perducit ad vitam.

Igitur quibus valemus votis, Domini misericordiam
imploramus, ut nostram mansuetudinem vestræ
excellentissimæ almitati tandem repræsentet inco-
lumen; quatenus verior experientia apostolatus
vestri puriter cognoscat, utrum prolata a veritatis
fonte emanaverint. Omnipotens Deus nostri memo-
rem summum vestri sanctissimi pontificatus apicem
prosperis successibus feliciter insignitum ad custo-
diam gregis conservare, et exaltare di- etur, glo-
riosissime, ac præstantissime pater.

EPISTOLA III.

AD ADRIANUM II PAPAM

*De Nicolai obitu certior factus Lotharius, has litteras
ad ejus successorem Adrianum scribit, rogans ut
quod a Nicolao obtinere non potuit, ab eo impetra-
ret, suum Romæ adventum.*

Sanctissimo et perbeatissimo HADRIANO summo
pontifici et universali papæ, LOTHARIUS, divina præ-
veniente clementia, rex, æternæ beatitudinis et præ-
sentis prosperitatis pacem et gloriam.

Infausta relatio, et in ambiguo hactenus manens,
ut ita dicamus, acriter nostræ serenitatis transver-
beravit aures intimando, quod beatæ memoriæ do-
minus Nicolaus universalis papa ab hac lacrymarum
valle, vocante Christo, decesserit, cum sanctis, et
credimus, inæstimabiliter coronandus. Unde nostræ
mansuetudinis affectio admodum ingemiscens, ge-
mino dolore concutitur, videlicet quod mater om-
nium Ecclesiarum Dei, sancta, et apostolica Eccle-
sia, tali ac tanto caruit patre, atque in cœlesti Jeru-
salem lucerna ardens et lucens nostris periculosis
temporibus a tenebrosis malefidis Dei [diei] finibus
sit remota. Nec differt, ut omnis Christiana religio
de tanto pontifice doleat, et omnis ordo ecclesiasti-
cus de prudentissimo ac sanctissimo papa ingemi-
scat. Revera nos potius deflemus, qui causas nostræ
calumniæ insolentes, et fraudulentæ æmulum no-
strorum querimonias, tam benigno patri æquitatis,
et justitiæ lance ponderandas ac determinandas ad
tempus et in parte commisimus. Sed quod lugubriter
replicamus, plus apud sanctitatem illius valere
nostrorum inimicorum insidiæ et simulate
deceptiones, quam nostra simplex et pura defensio;
quippe patienter atque æquanimitèr ultra sufferentiam
omnium prædecessorum nostrorum nostram regiam
dignitatem, ac divinitus attributam potestatem
reverentiæ illius, imo potius apostolorum principis,
humiliter submisimus, et ultra quam credi posset,
suis paternis monitis fidenter parvimus, ac misso-
rum suorum varia et multiplicia hortamenta sectan-
do propter amorem Dei, et reverentiam sanctorum,
in aliquibus a nostro regio themate, secus quam
oporteret in parte exorbitavimus. Igitur sperantes,
et modis omnibus credentes, in sanctissimo pontifice
fidum nostræ tuitionis auxilium ponimus. Sed nescimus
quibus suggestionibus, aut certe superfluis pro-
missionibus actum est, quod insperata dilatio mul-
tiplices peperit similitates; atque ob hoc nostra res-
publica non modicam usquequaque pertulit læsionem.
Nos autem litteris et verbis indesinenter
proclamantes, et diversis legationibus eadem repe-
tentes, humiliter postulavimus, ut nos et accusatores
nostri juxta divinas et humanas leges, sui pontificii
audientiam mereremur, ut ratio docet, nostram præ-
sentiam exhibendo. Sed toties repulsi etiam tandem
multipliciter coacti, judicium ac refugium nostrum,
in illa collocavimus petra, de qua Psalmista confi-

• Apud Baronium, *ibid.*

dens aiebat : *Montes excelsi cervis, petra petra refugium erinacei* (Psal. ciii).

Porro illud potissimum nostræ mentis aciem obnubilavit, quod nos ab ipsa sancta sede repellimur, quorum progenitores et atavi illam sanctam matrem Ecclesiam, divino auxilio pie ac fideliter patrocinantes protexere. Et quidem ultra quam fari possit, congratulamur, quod Bulgaros, et alia paganorum feritas ad limina sanctorum apostolorum invitatur, imo quod sancta Ecclesia, juxta vaticinium prophetæ, dilatat locum tentorii sui, et longos facit funiculos suos, ac pelles tabernaculorum suorum extendit (Isa. lrv). Sed non modice contristamur, quod tam crebro illuc anhelando audientia prædecessoris vestri potiri non valuimus. Sed his omissis, ad nostræ mentis propositum, et vestri Deo digni apostolatus excellentiam redeamus, et uti dignum est, gloriam in excelsis Deo resonemus, qui roseo proprii sanguinis pretio acquisito gregi misericordissima dignatione prospiciens, vestri pontificii jubar, sua electione in sede sanctæ matris Ecclesiæ collocavit, ad nostram et totius Christianæ plebis salutem.

Et quia omnipotens Deus princeps pastorum, in illa sancta sede, vestri pontificatus apicem sublimavit, nostræ serenitatis salubre auxilium, ad defensionem, statum, atque honorem pontificatus vestri, more prædecessorum nostrorum, in omnibus exhibere parati sumus. Et teste rerum omnium conditore, nullus catholicorum regum, nullus Christianorum principum devotior vestræ sanctitati, et promptior vestræ utilitati esse desiderat, quam nostra exigui-

tas [al. quantitas]. Nam si tempus arriserit, et auxiliante divina clementia scandala sopita conquieverint, quæ simultate et suggestionem æmulorum nostrorum, membrorum videlicet Satanæ, enormiter emersere, vestrum multipliciter desideramus conspectum, et vestris Deo dignis animari colloquiis, atque melliflua benedictione potiri. Denique almiduam paternitatem vestram humiliter precamur, ut nullum regiæ dignitatis, et nominis nobis consimile præferre quoquo modo, aut præponere nostræ mansuetudini decernatis, neque etiam apices beatitudinis vestræ nobis porrigendos, per aliquem dirigere placeat, nisi, aut per nostrum legatum, aut certe per vestrum a vestro sancto latere destinatum, vel per nuntium augustissimi germani nostri Ludovici imperatoris : quia, ut vere fateamur, non modica simultas hactenus istis in partibus per hujusmodi factum orta noscitur, et nisi in posterum caute prævisum fuerit, quoddam poterit generare discrimen.

Interea modis omnibus obsecramus, ut de vestra optabili prosperitate litteris vestris celsitudinem nostram certam reddentes, claræ filiationis munus nobis impertiri dignemini, et vestris almiduis precibus nostram apud Dominum commendabilem atque veniabilem exhibeatis serenitatem, quatenus tanti patris piis precibus suffulti, creditum nobis regimen. Christo optulante, gubernare valeamus. Omnipotens Deus vestri pontificii splendillum jubar, atque angelicam sanctimoniam diu nobis incolumem conservare dignetur. Amen.

ANNO DOMINI DCCLXVIII.

GUNTARIUS

COLONIENSIS EPISCOPUS.

GUNTARII DIABOLICA IN NICOLAUM PAPAM CAPITULA^a.

(Pertz., Monumenta Germaniæ historica.)

PRÆFATIO

AD EPISCOPOS REGNI LOTHARII.

Sanctis ac venerandis fratribus et coepiscopis Guntarius atque Theotgaudus in Domino salutem.

^a De his Annales Hincmari Rhemensis : « Imperator Guntarium et Theotgaudum degradatos, ut secum venerant, Franciam redire præcepit. Tunc Guntarius hæc diabolica capitula et hactenus inaudita, quæ cum hac præfatione, quando Romam in Ludovici obsequio rediit, episcopis regni Lotharii misit, per Hilduinum fratrem suum clericum, adjunctis ei suis hominibus, apostolico misit, dans illi in mandatis ut si apostolicus illa nollet recipere, super corpus beati Petri ea jactaret. » Apostolicus autem præcognitus hæc recipere noluit. Suprascriptus autem Hilduinus armatus cum hominibus Gun-

Rogamus suppliciter charissimam fraternitatem vestram ut nobis pro vobis assidue orantibus san-

tharii ecclesiam beati Petri apostoli sine ulla reverentia intrans, diabolicum scriptum, sicut suus frater Guntarius ei præceperat, si apostolicus illud nollet recipere, super corpus beati Petri jactare voluit, et a custodibus prohibitus, eosdem custodes cum fustibus tam ipse quam et sui complices verberare cœperunt, adeo ut unus ibidem occisus fuerit, Tunc ipsum scriptum super corpus beati Petri jactavit, seque isdem et qui cum eo venerunt evagationis gladiis protegentes, de ecclesia exierunt, et ad Guntarium peracto lugendo negotio redierunt.